

INLEIDING

‘In tegenstelling kennen we buiten Nederlands en Belgisch Limburg ook een Frans en een Duits Limburg, respectievelijk de Voerstreek en de Zelfkant.

Zuid-Limburg was net de Randstad in het klein: ze hadden de hoofdstad Maastricht als financieel centrum, wat overeen kwam met Amsterdam. De bedrijven, zoals Sabic, DSM, Nedcar en verschillende toeleveringsbedrijven zaten in de omgeving van Sittard-Geleen, wat overeenkomsten vertoonde met Rotterdam en de ambtenaren van het ABP en CBS en het hoofdkantoor van DSM zaten in Heerlen, wat leek op Den Haag, terwijl ondertussen het Heuvelland doorging voor het Groene Hart was.’

‘Een wormvormig aanhangsel. Het meest on-Nederlandse stukje Nederland. Ingeklemd tussen Vlaanderen, Wallonië, Duitsland en de rest van Nederland via een bottleneck bij Sittard-Susteren. De ‘hals van Sittard’ genoemd. Een bijna vergeten economisch stuk Nederland. Zo’n 650 km² in oppervlak.

Het Heuvelland wordt gevormd door uitlopers van de Ardennen en de Eifel. In het zuidwesten gaat het Heuvelland over in de Belgische

Haspengouw; in het zuiden in de Voerstreek en het Land van Herve, waar het qua landschap veel op lijkt. De hoogste toppen zijn nauwelijks hoger dan driehonderd meter.

Als je op de kaart kijkt hoort het helemaal niet bij Nederland. Met een veelkleurig tapijt aan dialecten. Met eigen zeden en gebruiken. Het kent een eigen flora en fauna. Eigen kleine landschapselementen zoals hellingbossen, hoogstamboomgaarden, graften, holle wegen, grubben, kapelletjes, wegkruisen, Maaslandse renaissance en vooral de vele vakwerkhuisen. Ooit eens een keer aan Nederland vastgeplakt. Het enige Centraal-Europese stukje Nederland met een eigen microklimaat. Te midden van het Heuvelland lag het dorpje Berg en Terblijt.'

Berg en Terblijt

De familie Offermans woonde al lang in Berg dat deel uitmaakte van Berg en Terblijt. Ze hadden er een wijngaard. In 2015 waagde Marnix Offermans het weer om druiven te verbouwen op de hellingen van de Koeleberg in Terblijt en met veel succes. De druivenbouw werd met argusogen bekeken door de wijnliefhebbers. Op 26 oktober 2015 zijn hier weer de eerste druiven geperst en vanaf toen is de wijn van de kloosterhoeve

Vrouwenrade heel bekend in binnen- en buitenland.

De Koeleberg is het oudste wijnbouwgebied van Limburg. Dit kan vooral toegeschreven worden aan het gunstige microklimaat. Het weer in de Koeleberg is het warmst en droogst van Zuid-Limburg. Vaals is daarentegen het koudst en natst. De wijngaarden van Hoeve Vrouwenrade bevinden zich op de steile zuid- en zuidoost hellingen van de Koeleberg.

De hellingen hebben een stijgingspercentage tot 42%, en zijn voor een deel naar het zuiden gericht, wat ideaal is voor een perfecte rijping van de druiven. De bodem bestaat uit een dunne laag löss op een ondergrond van grind en mergel. Door de kalkrijke bodem hebben de wijnen een natuurlijke neiging tot parelen (vorming van koolzuurgas belletjes), wat de wijnen een typisch fris en fruitig karakter geeft. Tevens zorgt de kalkrijke bodem voor een minerale smaak.

Het microklimaat en de bodem van de Koeleberg vormen voor wijnbouw een solide basis. Bij kou uit het noorden is de temperatuur er altijd 2 à 3 graden hoger, en de bodem zelf bevat onder de warme humusrijke löss diverse lagen mergel (kalk) en silex (kiezel), typerende ingrediënten voor de smaak van de Apostelhoevewijnen.

De wijncultuur rond Maastricht is geen nieuw verschijnsel. In de Romeinse tijd was het drinken van wijn in deze streken heel gewoon. Voor het bewijs van een eigen inheemse wijncultuur moeten we wachten tot 871, wanneer een oorkonde ons attendeert op een wijngaard bij de kapel van Sint-Salvator bij Aken. Wijngaarden bij Maastricht worden vermeld in 968, als koningin Gerberga haar goederen laat beschrijven.

Een landschapsbeeld van Maastricht en omstreken uit de periode 1300-1500 maakt duidelijk dat de hellingen van Maas-, Geul-, Jeker- en Voerdal gul voorzien waren van wijnpercelen.

Tot in de 15^e eeuw kon de inlandse wijn nog concurreren met het gewone bier, maar toen dit door de toepassing van hop langer houdbaar en pittiger van smaak werd, begon de bloeitijd voor de brouwers en trokken de wijnbouwers in de concurrentieslag aan het kortste eind. Een echte volksdrank zoals in Frankrijk is de wijn hier nooit geweest. De gemiddelde consumptie bedroeg in de middeleeuwse Nederlanden niet meer dan 20 à 25 liter per hoofd per jaar.

In de 16e eeuw kwam daar een koudegolf bij, die omstreeks 1540 inzette en vanaf 1590 in hevigheid toenam. Deze 'kleine ijstijd' en de verwoestende oorlogshandelingen in de eerste decennia van de

Tachtigjarige Oorlog betekenden voor de wijnbouw de doodsteek.

Zo vermelden de kronieken van het XII Apostelhuis dat de wijngaard na 1581 werd opgeheven, en dat omstreeks 1600 bij de modernisering van de Apostelhoeve de wijngaard, die tot het midden van de 16^e eeuw in gebruik was, werd opgeschoond.

Slechts hier en daar, bij enkele welgestelden en kerkelijke instellingen, leidde de wijnbouw nog een marginaal bestaan.

Zeumeren

Nuth-Wieënweg-Vloedsgraaf: Groot gietijzeren kruis onder een oude lindeboom. Tekst: INRI.

Het Nuther kruis op het einde van de holle weg staat er meer dan driehonderd jaar. Hier zou in 1707-1708 door een hevig noodweer een boerenknecht uit Merkelbeek door de bliksem zijn gedood samen met zijn twee paarden. Vanaf die tijd heeft het kruis tussen de twee lindebomen er zeker gestaan. De oude lindebomen wordt vanwege zijn vorm ook wel de 'vork van Nuth' genoemd. Het kruis is van massief gietijzer en behoort- net als het kruis op de Rijksweg- tot de oudste wegkruisen in Nuth.

Limburgs Dagblad 7 december 2004. Dhr. Sprakelaar.

Onder een stralende zomerzon gaan we terug naar het midden van de Tweede Wereldoorlog. We bevinden ons in het Nutherveld in het midden van de zomervakantie (de maand augustus). Wil van Tring en Fritske Offermans hadden uit baldadigheid het 'erpelskroet' (aardappelloof) in brand gestoken in een gedeelte van het Nutherveld en waren daarna weggevlucht. Enkele families uit de Kupstraat van Spaubeek waren aan het zeumeren (aren lezen). Het 'zeumeren' was eertijds een omschreven recht van de armen. Het aren lezen werd in vroegere tijden door het luiden van een klok aangegeven. De perioden waren: van zonsopgang tot twaalf uur en van na de middagrust tot zonsondergang. In het Rijnland sömère, sömmern genoemd met dezelfde betekenis als zeumeren. Zeumeren, sömmère, sömern is afgeleid van sömmer (sümmer, simmer) wat een bepaalde maat, $\frac{1}{4}$ mud, betekende inzonderheid (vooral) bij het meten van graan. Tijdens het zeumeren werden in een vuist de aren bijeen gehouden. Op een gegeven moment was de vuist vol en werd met behulp van stro een 'zang' gemaakt. Dit is een handvol, aan de hals bijeengebonden, op het veld gelezen aren. Ongeveer tien 'zange' maakten, door ze bijeen te binden met behulp van een streng stro, vervolgens één 'bössel', die meegenomen werd naar huis en

op een zolder werd bewaard. Dat was het nieuwe Offermanshuis in de Kupstraat (afgeleid van Knubstraat) gebouwd in 1936 met een uitbouw in 1955 in de voor die tijd zo gebruikelijke donkere baksteen. Daar woonde vroeger Johan Offermans de mijnwerker. Hij kocht een stuk grond in de Printhagenderbeemden en liet daar voor elk kind een witte abeel plantten. Het waren er zestien. Later, in de winter, werd met behulp van een dorstmachine van Pie Heijnen gedorst en met behulp van een wanmolen het kaf en onkruidzaden van de graankorrels gescheiden. Uiteindelijk werd het graan naar de molen in de Dorpstraat gebracht waar het gemalen werd. Een NSB-er met de naam Brassé van Nirven (Nierhoven), rijdend op een paard, had dit opgemerkt en was naar de zeumerende families tegen gekomen. Hij had ze gedreigd met het plegen van sabotage. Hij had geëist dat dit de laatste keer was en dat hij het nu nog dit soort subversieve handelingen door de vingers zag. Tring (Catharina) Swelsen, Lies (Elisabeth) Offermans en Greet (Margaretha) Lemmens met hun grote families en vele kinderen stonden te huilen bij zoveel dreigementen. De NSB-er bleef maar dreigen en de situatie dreigde uit de hand te lopen. Plotseling draaide Brassé zich om en zag het